

PAŃSTWOWY TEATR
IM. STEFANA ŻEROMSKIEGO

DYREKTOR I KIEROWNIK ARTYSTYCZNY

TADEUSZ BYRSKI

ANTONI MAKARENKO

POEMAT PEDAGOGICZNY

SZTUKA W 4 AKTACH

1954

ANTONI MAKARENKO

Jednym z najdonioślejszych problemów, jakie stanęły przed utworzonym w wyniku Wielkiej Rewolucji Październikowej pierwszym na świecie państwem socjalistycznym, był problem nowego systemu wychowawczego, który pozwoliłby na urobienie typu człowieka, zdolnego udźwignąć olbrzymi ciężar budowy socjalizmu.

Był to problem równie ważny jak sprawa uprzemysłowienia kraju i kolektywizacji gospodarstw rolnych. Burżuazyjna nauka o zjawiskach pedagogicznych nie zostawiła spadku, nadającego się do wykorzystania w praktyce porewolucyjnej. Trzeba więc było od podstaw tworzyć nową pedagogikę, nowy system metod, środków i techniki wychowania socjalistycznego.

Twórcą takiego systemu stał się znakomity pedagog radziecki Antoni Makarenko.

* * *

Antoni Siemionowicz Makarenko urodził się dnia 13 marca 1888 roku w mieście Biełopole, na Ukrainie. Ojciec jego był majstrem cechu malarskiego w warsztatach kolejowych.

Po ukończeniu szkoły miejskiej (czteroklasowej, typu progimnazjalnego) Makarenko odbył studia na jednorocznym kursie nauczycielskim i w r. 1905 otrzymał nominację na nauczyciela ludowego w szkole kolejowej przy fabryce, w której pracował jego ojciec.

Pierwsze lata pracy nauczycielskiej Makarenki przypadły na okres pierwszej rewolucji rosyjskiej. W tych też latach ukształtował się światopogląd Antoniego Makarenki. Robotnicze środowisko z którego wyszedł i w którym uprawiał działalność zawodową, w dużym stopniu wpłynęło na to, że Makarenko stał się ideowym marksistą i włączył się w nurt roboty rewolucyjnej.

W r. 1914 Antoni Makarenko wstąpił do Połtawskiego Instytutu Nauczycielskiego, ukończył ten instytut z najwyższym odznaczeniem za celujące postępy w nauce (złoty medal) i od września 1917 roku objął kierownictwo wyższej szkoły początkowej w Kriukowie. Tu go zastała Rewolucja Październikowa, do której od razu zgłosił pełen zapału akces.

Na jesieni 1920 r. radzieckie władze oświatowe powierzyły Makarenie zorganizowanie kolonii dla nieletnich przestępców pod Połtawą. Kolonia ta została później nazwana imieniem wielkiego pisarza radzieckiego Maksyma Gorkiego. Makarenko spędził tam na wytężonej i twórczej pracy 8 lat. W r. 1928 objął kierownictwo analogicznej placówki wychowawczej w Charkowie (Kolonia im. F. Dzierżyńskiego). Tam przebył drugie osiem lat. W r. 1935 zwolnił się ze służby państwowej, osiadł w Moskwie i poświęcił się wyłącznie pracy literackiej. Zmarł dnia 1 kwietnia 1939 roku.

* * *

Niepospolitą, światowej skali sławę znakomitego pedagoga zdobył sobie Makarenko rezultatami swojej pracy w Kolonii im. Gorkiego i później w Kolonii im. Dzierżyńskiego. Rezultaty te były naprawdę zdumiewające. W ciągu 16 lat działalności w tych koloniach Makarenko zdołał wychować około 3000 młodocianych wykołajeńców, przywrócić ich społeczeństwu jako pełnowartościowych obywateli, uczynić z nich jednostki pożyteczne i zdolne do ofiar i poświęceń w imię najszczytniejszych ideałów ludzkości.

System wychowawczy Makarenki można by scharakteryzować jako połączenie ściśle naukowej metody, opartej na marksizmie-leninizmie, z metodą twórczości prawdziwie artystycznej. Makarenko jako pedagog był naukowcem i poetą w jednej osobie. Zdolność do ścisłego rozumowania, godna uczonego, łączyła się w nim z wyobraźnią poetycką najwyższego rodzaju.

Sam Makarenko tak mówi o swoim systemie: „Zadaniem organizacyjnym, godnym nowej epoki, może być tylko stworzenie metody, która będzie powszechna i jednolita, a jednocześnie zapewni każdej poszczególnej jednostce możliwość rozwinięcia swoich zdolności, zachowanie swojej indywidualności, pójścia po linii swoich upodobań”. Rozwiązanie tego skomplikowanego zadania może się udać tylko w zespole. Makarenko nazywa to „pedagogiką kolektywnego działania” (wychowanie w zespole, dla zespołu i przez zespół). Kształcenie człowieka-kolektywisty jest w jego mniemaniu najdoskonalszym środkiem rozwoju; ono tylko pozwala na zachowanie indywidualnych cech ludzkich i ono tylko może uczynić człowieka szczęśliwym.

Drugą zasadą systemu Makarenki jest zasada wychowania przez pracę. Wniósł on do tego zagadnienia wiele nowych i oryginalnych myśli.

ANTONI MAKARENKO

POEMAT PEDAGOGICZNY

SZTUKA W 4 AKTACH

Opracowania tekstu w oparciu o przekład Barbary Rafałowskiej i adaptację Jerzego Rakowieckiego dokonali: Irena Byrska, Stefania Błońska, Bohdan Czechak, Jan Güntner, Maria Karchowska, Ryszard Kotas, Ryszard Moskaluk, Henryka Rodkiewicz, Lidia Rybotycka, Henryk Sakowicz.

O S O B Y:

ANTONI SIEMIONOWICZ MAKARENKO	{ — TADEUSZ BYRSKI
	{ — CZESŁAW JAGIELSKI
KALINA IWANOWICZ SERDIUK	— EDMUND BIERNACKI
LIDIA PIETROWNA	— HENRYKA RODKIEWICZ
ARKADIUSZ SPIRIDONOWICZ	{ — TADEUSZ BYRSKI
RODIMCZYK	{ — CZESŁAW JAGIELSKI
EDWARD MIKOŁAJEWICZ SZERC	— BRONISŁAW BORSKI
CZERNIENKO	— EDMUND KARASINSKI
BARBARA BREGEL	— LUDWIKA ŚNIADECKA
AGIEJEW	— STANISŁAW MAKOWSKI
ONUFRY KARPOWICZ WAC	— STANISŁAW ZYCH

TARANIEC
BRATCZENKO
BURUN
OWCZARENKO
CZOBOT
ZADOROW
NATASZA
MARUSIA
OLA
HUD
MITIAGIN
WIERSZNIEW

Koloniści:

— BOHDAN CZECHAK
— JAN GÜNTNER
— RYSZARD KOTAS
— RYSZARD MOSKALUK
— WALDEMAR SKRABACZ
— ZBIGNIEW ZAREMBA
— STEFANIA BŁOŃSKA
— MARIA KARCHOWSKA
— LIDIA RYBOTYCKA
— * * *
— * * *
— * * *

INSCENIZACJA I REŻYSERIA: **IRENA BYRSKA**

Asystenci reżysera:

SCENOGRAFIA I KOSTIUMY:
ZUZANNA PIĄTKOWSKA

BOHDAN CZECHAK	RYSZARD MOSKALUK
JAN GÜNTNER	HENRYKA RODKIEWICZ
RYSZARD KOTAS	LIDIA RYBOTYCKA

UKŁAD TAŃCÓW:
JERZY KAPLIŃSKI

Inspicjent: HENRYK SAKOWICZ

KIEROWNICTWO LITERACKIE TEATRU: **JERZY JĘDRZEJEWICZ**

Dowiodł przede wszystkim, że „praca bez towarzyszącego jej kształcenia, bez jednoczesnego wychowania społeczno-politycznego nie przynosi korzyści wychowawczych, jest procesem wychowawczo obojętnym“.

Duży wreszcie nacisk — wbrew różnym pseudo-marksistowskim teoretykom — kładzie Makarenko na wykształcenie poczucia obowiązku, honoru, woli i charakteru, na wyrabianie męstwa. Wysuwa też postulat dyscypliny, ale nie biernej „dyscypliny porządku“, tylko czynnej „dyscypliny walki i przezwyciężania przeszkód“. Nie małą też rolę wyznacza w swoim systemie sprawom wychowania fizycznego i estetycznego.

System swój nazwał Makarenko „systemem linii perspektywicznych“. Wychodząc bowiem z założenia, że najsilniejszym bodźcem ludzkiego życia jest radość, która nas oczekuje, domagał się, aby wychowanie człowieka dawało mu to „poczucie perspektywy, poczucie radości dróg dnia jutrzejszego“.

* * *

Makarenko zostawił po sobie bogatą spuściznę literacką, świadcząca o jego świetnym talencie pisarskim. Wiele z jego prac pozostaje dotychczas w rękopisach, ale liczba już wydanych — doszła do stu. Najgłośniejszymi dziełami Makarenki są: „Poemat pedagogiczny“ — obrazujący w formie powieściowej początek i rozwój Kolonii im. Gorkiego — oraz „Chorągwie na wieżach“ — analogiczny utwór o Komunie im. Dzierżyńskiego. Z dzieł czysto dydaktycznych szeroko jest znana „Książka dla rodziców“.

Jeden z najwybitniejszych pedagogów radzieckich, prof. Miedynski, tak charakteryzuje „Poemat pedagogiczny“:

„Jako praca pedagogiczna, która jest zarazem dziełem sztuki, „Poemat“ nie ma równego sobie w literaturze światowej. Ta wzruszająca książka ukazuje ogromne znaczenie i wielkie możliwości wychowania radzieckiego. Budzi zamiłowanie do pracy wychowawczej. „Poemat pedagogiczny“ jest pełen prawdy. To książka o wielkich poszukiwaniach i osiągnięciach, która zarazem nie lęka się jednak odsłaniać załamania, nie ukrywa bólów, nie upiększa rzeczywistości. Przeciwnie — o ciężkich przejściach w życiu kolonii mówi szczegółowo, o osiągnięciach zaś — lakonicznie, prosto, z jakąś swoistą, właściwą Makarence powściągliwością.

„Poemat pedagogiczny“ to dzieło wielkiego humanizmu socjalistycznego, radosnego odczuwania świata, książka o wielkich możliwościach, sile i pięknie człowieka — o tym, co przywykliśmy cenić w człowieku jako rzecz najważniejszą.

W „Poemacie“ nie ma jednostajności, sztucznych dialogów, banalnych zwrotów, ulubionych przez autorów. Iskrzy się on fajerwerkami humo-

ru i radości życia, różnorodnością typów, dowcipem poszczególnych scen, raduje pięknym artystycznym wyrazu, wzrusza silnymi przeżyciami osób działających.

„Poemat pedagogiczny“ przetłumaczono na kilkadziesiąt obcych języków.

Czeski pisarz, Stehlik, przerobił to dzieło na scenę. W kilka lat później opracował nową adaptację sceniczną „Poematu“ polski reżyser Jerzy Rakowiecki.

Zarówno w adaptacji Stehlika jak i Rakowieckiego „Poemat“ obiegł całą Polskę, ciesząc się wszędzie zasłużonym powodzeniem.

Na scenie Teatru im. St. Żeromskiego „Poemat“ wystawiony jest w adaptacji polskiej, przepracowanej i uzupełnionej przez zespół aktorski pod kierunkiem reżysera sztuki, Ireny Byrskiej.

J.

NAJBLIŻSZE PREMIERY:

A. FREDRO

D O Ź Y W O C I E

E. ZEGADŁOWICZ

D O M E K Z K A R T

Koniec przedstawienia o godz. 21.30.

CENA PROGRAMU ~~60 GROSZY~~ 12 10

Tłoczono w Radomskich Zakł. Graf. w Radomiu, ul. Żeromskiego 49 Nr zam. 784 4.000 egz.
Papier dzieł. mat. kl. 5 70 gr. form. 61x86 Druk ukończono dn. 30.3.54 L-5.15417 26.3.54